

בעניני תרופות וצרכי חולה בשבת - שיעור 414

I. על מי גזרו האיסור לרפואות בשבת - עיין בשיעור 126 (א) חולה שיש בו סכנה (ב) סכנת אבר (ג) חולה שאין בו סכנה (ד) מצטער הרבה (ה) למקצת חולי (ו) מיחוש בעלמא (ז) בריא גמור

II. הערות

(א) הסובל מגירויים קלים בעור (skin irritation) מותר לו לסוך בשמן אבל לא כמשחה אולם אם נקלף העור מחמת הגירויים אסור גם בשמן אבל מותר לשפוך שמן על הגוף שלא במקום הקילוף על מנת שהשמן יזל למקום הקילוף (שש"כ ל"ד - י"ז בשם הקצו"ה קל"ז - כ) אמנם דעת הגרשז"א דאם הסיכה מונעת הגירויים מסתבר דה"ז כרפואה משא"כ בסוף המכה (שכ"ח - כ"ז) דאינו אלא לתענוג דהעור הוא טרי והסיכה לתענוג וכן דעת האג"מ (ג - י"ד) ודלא כהקצו"ה

(ב) צרבת (heartburn) קל - עיין בספר ל"ט מלאכות (Rav Ribiat) שמי שלוקח התרופה Tums רק למנוע המחלה מותר ודומה למכה שנתרפאה שנותנין עליה רטיה שאינה אלא כמשמרה (שכ"ח - כ"ז) ומ"ב (פ"ו) כתב משום שאינו בהול כל כך והביא עוד ראייה מהאג"מ (ג - י"ד) דהוי בריא גמור ולי נראה שמשם וכן מאג"מ (ה - כ - כ"ו) משמע להיפך דדעת המג"א אליבא דהאג"מ שיהיה אסור דהוא בריא שחלש בטבעו שצריך להחמיר ולא דמי לרטיה שאינו סם וכן משמע משו"ת אז נדברו (ו - ז) ובודאי מי שידוע שאם אוכל דבר חריף בשבת כמו chulent ובעבור זה לוקח Tums קודם שאוכל יותר טוב שאוכל דבר חם אחר שלא צריך לחלל עליו את השבת ואין להתיר ליטלו משום שהוא calcium supplement דמ"מ הוי כבריא שחלוש בטבעו ולכן יש להחמיר

(ג) מותר לחתוך גלולה (pill) לשני חצאים שווים ואין בזה איסור מתוך דכשרוצה לבלוע חשיב כאוכל ועוד הקפידא רק על הכמות ולא על המדה (שש"כ ל"ג - הערה ל)

(ד) אבל בתוך שבעה מותר ליסע עם אשתו היולדת לבית חולים דאם מותר לבעל לחלל שבת בעבור היולדת ודאי שאין שבעה יותר חמורה (אג"מ י"ד ד - מ"ה - ג)

(ה) אסור לכתוב קמיע מומחה לחולה שיש בו סכנה בשבת אמנם אם יש לחוש שמצד הצער שאין כותבים ימות מותר אמנם מותר לצאת בקמיע מומחה שנחשב כתכשיט (שו"ת רדב"ז קל"ג ואג"מ ה - י"ח - כ"ה)

(ו) זקנה שהיא חולה שאין בו סכנה שצריכה לרחוץ ידיה דוקא במים חמים בשבת אינה יכולה לפתוח הברז של מים חמים שהיא איסור דאורייתא (אג"מ ה - כ - ד) ואבאר

(ז) הודיעו לו שאשתו חולה מסוכנת התיר לו לנסוע אליה ע"י נכרי שאין איסורו אלא משום שכות ובודאי תהנה מביאתו (שו"ת שואל ומשיב ז - ק"פ) וכתב השו"ת מהרש"ם (ד - נ"ה) דמותר לנסוע אפילו חוץ י"ב מיל

(ח) מינקת שיש לה עודף חלב והיא מצטער בכך מותר להוציא אף במשאבת המיוחדת לכך אבל יש להקפיד להריק את המשאבה לעתים קרובות כדי שלא יצטבר כשיעור שליש ביצה ולהריקו דוקא למקום שהולך לאיבוד (שש"כ ל"ז - הערה ס"ח) ויש שנותנין סם בהכלי ונפסל מיד

(ט) מריחת משחה על גופו של תינוק בשבת עד שנבלע הכל בגופו עיין במ"ב (ט"ז - מ"ט) דאם ממרח על גופו שיהיה נבלע אין איסור ממרח וכן הביא הדעת תורה (שכ"ח - כ"ז) בשם המג"א (שט"ז - כ"ד) דמותר לדרוס רוק על גבי קרקע שהוא נבלע לגמרי וה"ה במשחה אם דעתו כן אמנם עיין במ"ב (שכ"ז - ט"ז) ובכלכלת שבת (ב) דהמורה את נעליו במשחה חייב משום ממרח וצריך לומר דבמנעלים כוונתו גם להבריכו אמנם ע"ע בשו"ת יביע אומר (ד - כ"ח - י"ד) דהמשחה נבלע במנעל וגם הוי רק שמן עב שהוא רק איסור דרבנן גזירה אטו שעוה ובודאי אין כאן איסור דאורייתא והגרשז"א פסק

דאם ממרח את המשחה עד שכולה נמסה ונבלעת בגוף האדם לא מקרי ממרח ולא אסר אלא שנשארת והוא רוצה להחליקה ע"פ הגוף (שש"כ ל"ג - הערה נ"ח) אמנם המנחת יצחק (ז - כ) כתב שדוקא שיש קפידה עפ"י דרכי הרפואה שלא להשאיר כלל בעין ואם לאו באים לידי חשש דאורייתא

(י) **דין הקטן כחולה שאין בו סכנה** דמותר לעשות איסור תורה ע"י נכרי הוא עד גיל תשע (שו"ת מנחת יצחק ח - ע"ח) ויש מתירין רק עד שלש (החזו"א)

(יא) **דבר שמרפא לפי שעה ואח"כ חוזר המחלה** אין זה בגדר דבר שאינו מרפא כמו רטייה ואסור (קצות השלחן קל"ח סוף ד"ה "כתב המעשה נרוקה" ס"ק קכ"ז) ועיין במ"ב (ע"ט) שכתב דמותר לשאוף טאבאק בנחיריו שעושה כן לפי שעלול במיחוש הראש דכיון ששואפין הטאבאק משום תענוג לא מוכחא מילתא דעביד לרפואה ומותר ומשא"כ inhaler לנשום אם סובל מנזלת האף איברא יש לדמותו להא דשפין את השינים בסם משום ריח הפה לפי שאינו מרפא את הריח אלא מעבירו לפי שעה וכמ"ש האג"ט (טוחן כ"ח) אבל יש לחלק ביניהם קצת דסם לשינים אינו מבטל את ריח הפה כלל אלא מתוך ריח החזק של הסם אין מורגש ריח הפה אבל הוויקס (inhaler) היא מבטלת את הנזלה והוא רפואה לפי שעה ועיין עוד בבאר משה (ח - ל"ג) דאין איסור בדבר משום שהוא רק מסיר דבר שמסלק נשימתו ועיין בשש"כ (ל"ד - ל"ז) דכל שיש משום כבוד הכריות יש להקל טפי

(יב) **מיחוש שכלל לא שייך בו לרפאו בסממנים** מותר לטפל בו בשבת אבל דבר שלצורך רפואתו הדרך להשתמש בסממנים אפילו אם רצונו לעשותו שלא בסממנים אסור ולכן מותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט (שער הציון ע"ח - ק"ד) וכן החושש כמעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין (סעיף מ ומ"ג) אבל אסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי (סעיף מ"ז) ועיין במ"ב שמא יבוא להשקות לו סממנים המשלשים ודרכו בכך משא"כ אפיקטוזין (a substance that induces vomiting) הדרך היה ביד ולא בסם ואפשר בזמן הזה נתהפך הדרך ואסור אבל therapeutic braces מותרים ללכשם לכתחלה בשבת

(יג) **עיין באג"מ (ז - ט"ו)** דאין ראיה מהגמרא (שבת ק"ח:) דשורה אדם קילורין מע"ש ונותן ע"ג עיניו בשבת ואינו חושש כיון שהשינוי הוא בעצם עשיית הרפואה משא"כ בתרופה שדרך לקחתה היא בלי לערבב אותה במשקה ואין בעירבוב כלל צורך לרפואה אין להתיר

IV. ועוד סניפים להתיר בעניני רפואות

(א) **עיין בשו"ת הרדב"ז (ג - סימן אלף ס"ה)** דהא דאסרו חז"ל לעשות רפואה משום שחיקת סממנים משום שהוא שבות קל יותר מאמירה לעכו"ם ואפילו מאמירה לעכו"ם בשבות דרבנן. וזה לא הובא באג"מ בשום מקום

(ב) **עיין בקצות השלחן (סימן קל"ד - ס"ק ז 2)** דאיסור רפואה משום גזירת שחיקת סממנים קיל טפי בזמננו כיון שעכשיו אין בקיאות בשחיקת סממנים והרפואות נעשות ע"י הרוקחים והרי זה דומה למש"כ התוס' (גיט"ס ל' ד"ה "תני חין מטפסין") ויש לעשות סניף מסברא זו כגון היכא דנחלקו הפוסקים או שספק אם כל גופו נחלש יש לצרף הקצות השלחן וסברתו להיתרא. וזה לא הובא באג"מ בשום מקום

(ג) **ועיין בשו"ת באר משה (ד - ל"ח ול"ז)** דהדרך הנכון הוא שישחוק הכדורים מע"ש ויערבם עם צוקער ויבלעם כן מעורבים יחד ועוד הביא ממהרש"ק בספר החיים (ע"ח) דאם האדם כבר נהוג ברפואות בסם זה בחול אז שרי לו גם בשבת ועיין עוד באג"מ (ג - ל"ג) שלא סבר כן ועוד כתב בספר החיים שסם הנעשה ע"י בישול לא גזרו משום שחיקת סממנים. וזה לא הובא באג"מ בשום מקום

(ד) **ועיין במנחת שבת (ז' - ט)** שהביא המהרש"ק להלכה וז"ל אם מצטער הרבה יש היתר אם התחיל בחול אף שהוא בלא בישול או שהוא דרך בישול ולא התחיל בחול וביום טוב ראשון מותר בהתחיל בחול אפילו שלא במצטער הרבה ובמצטער הרבה מותר ביום טוב אף שלא התחיל בחול וזה ביום טוב ראשון וביום טוב שני אין איסור רפואות חוץ מראש השנה דדינו כיום אריכתא (שו"ע תל"ו - ז)